

Asia: VN/13190/2020

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: pakkokeinolain muutostarpeet

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne yleisesti mietinnöstä

HELSINGIN HOVIOIKEUS

2.3.2022

Oikeusministeriölle

Asia: Hovioikeuden lausunto

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö dnro VN/13190/2020, työryhmämietinnöstä pakkokeinolain muutostarpeista

Hovioikeus esittää pyydettyinä lausuntona viitteessä mainitusta asiasta seuraavan.

1. Lausunto yleisesti mietinnöstä

Työryhmä on esittänyt muutettavaksi pakkokeinolakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja. Muutosesitykset koskevat ensinnäkin pakkokeinolain ja muiden pakkokeinoasioita säätelevien lakien selventämistä sekä pakkokeinoasioiden käsittelyn tehostamista. Tältä osin esitettyjä muutoksia on pidettävä lähtökohtaisesti tarpeellisina ja perusteltuina eikä niiden voida katsoa ehdotetussa muodossaan vaarantavan perusoikeuksia.

Edelleen muutosesityksessä ehdotetaan tehtäväksi muutoksia, jotka vahvistaisivat pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi yhdenpidon rajoittamista sekä matkustuskieltoa koskevaa sääntelyä samoin kuin salaisiin pakkokeinoihin ja ylimääräisen tiedon käyttämiseen liittyvää sääntelyä. Nyt ehdotetut muutokset ovat pääosin tarpeellisia ja uudistusesitys on lähtökohtaisesti kannatettava. Joidenkin ehdotettujen muutosten osalta perustelut kuitenkin kaipaavat täsmennystä tai muutosehdotus ei joko ole sellaisenaan kannatettava tai kaipaakaan ainakin täsmennyksiä. Lisäksi mietinnössä on käsitelty uudistustarpeita, jotka eivät ole johtaneet uudistusesityksiin, vaikka sellaisia voitaisiin hovioikeuden näkemyksen pitää tarpeellisina tai kannatettavina. Edellä mainituista seikoista tehtyjä huomioita on seuraavassa käsitelty lukukohtaisesti tarkemmin.

Erilaiset täsmennykset, jotka johtuvat lakimuutoksista sekä säännösten ja eri määritelmien teknologianeutraaliudesta, eivät anna aiheutta lausua niistä enempää.

2. Lausuntonne pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

2. Lausunto pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Työryhmän mietinnössä on ehdotettu, että myös pidättämisestä tulee tehdä kirjallinen päätös, johon tulisi kirjata tiedot vastaavassa laajuudessa kuin pakkokeinolain 3 luvun 10 §:ssä vangitsemista koskevassa päätöksessä. Tätä ehdotusta on pidettävä kannatettavana ja se myös konkreettisesti vahvistaa pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa. Samoin 2 lukuun tehtävää lisäystä poliisin kiinniotto-oikeuden laajentamisesta tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnittämistä varten on pidettävä perusteltuna, ja se selventää tehostetun matkustuskiellon käyttämiseen liittyviä pakkokeinoja.

3. Lausuntonne pakkokeinolain 3 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

3. Lausunto pakkokeinolain 3 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Syytteen nostamisen määräajan pidentämistä koskevan menettelyn osalta kysymys on pakkokeinoasioiden käsittelyn tehostamisesta ja ehdotusta on pidettävä kannatettavana sekä esitutkintaviranomaisten ja tuomioistuinten työmäärää vähentävänä. Se ei myöskään loukkaa pakkokeinon kohteena olevan henkilön oikeusturvaa kirjallisen menettelyn perustuessa ko. henkilön suostumukseen.

Luvun 15 ja 16 §:iin ehdotettua täsmennystä vangitsemisasian uudelleen käsittelyn saamiseksi vangitun pyynnöstä kahden viikon välein tapahtuvaksi, mikäli kysymys on toisen samassa asiassa

vastaajana olevan mielentilan tutkimisesta, on myös pidettävä kannatettavana ja pakkokeinon kohteena olevan henkilön oikeusturvaa vahvistavana.

4. Lausuntonne pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

4. Lausunto pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiin ja sen kattamiin henkilöryhmiin samoin kuin yhteydenpitorajoitusten sisältöön esitettyjä täsmennyksiä ja selvennyksiä on pidettävä kannatettavana ja ne myös konkreettisesti vahvistavat yhteydenpitorajoitusten kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa sekä täsmentävät yhteydenpitorajoituksia koskevaa, aiemmin jossain määrin avointa ja siten tulkinnanvaraista sääntelyä.

Yhteydenpidon rajoittamisen kiellon laajentamista koskemaan tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettujen asiamiesten sijasta kaikkia oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettuja asiamiehiä selkeyttää myös sääntelyä ja on kannatettava. Perusteluihin lienee kuitenkin selvyuden vuoksi syytä lisätä, että kysymys olisi epäillyn omasta asiamiehestä eikä esimerkiksi kanssaepäillyn asiamiehestä.

5. Lausuntonne pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

5. Lausunto pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Matkustuskieltoa ja tehostettua matkustuskieltoa koskevan sääntelyn osalta esitetyt selvennykset ja tarkennukset ovat tarpeellisia. Erityisen kannatettavana, selventävinä ja tuomioistuinten työmäärää vähentävinä voidaan pitää 7 §:n säännöstä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivallasta päättää matkustuskiellon sisällön muuttamisesta matkustuskieltoon määrätyn suostumuksella sekä luopumista käytännössä epäselväksi ja tarpeettomaksi osoittautuneesta 8 §:n 2 momentin 60 päivän säännöstä.

6. Lausuntonne pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

6. Lausunto pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Vakuustakavarikon osalta esitetyt muutokset menettelyyn vakuustakavarikkoasioissa, määräaikoihin, vakuustakavarikon voimassaoloon ja kumoamiseen sekä menettelyn yhdenmukaistamiseen 7 luvun takavarikkoasioiden kanssa ovat perusteltuja ja ehdotus vähentää tuomioistuinten työmäärää vaarantamatta kuitenkaan pakkokeinon kohteena olevan henkilön oikeusturvaa.

Siltä osin, kun ehdotetaan muutettavaksi 4 §:n säännöstä siten, että vakuustakavarikko säilyisi voimassa vakuuden asettamisesta huolimatta, esitetään harkittavaksi, olisiko lakitekstiin syytä selvyuden vuoksi lisätä viittaus perusteluista ilmeneviin ulosottokaaren säännöksiin. Lakiteksti

muuttuu päinvastaiseksi aiempaan nähden, vaikka tosiasiallisessa oikeustilassa ei tapahdukaan muutosta vakuuden asettaminen estäessä turvaamistoimen täytäntöönpanon, vaikka se ei sitä kokonaan kumoakaan. Laissa oleva viittaus ulosottokaareen saattaisi selventää asiaa.

7. Lausuntonne pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

7. Lausunto pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotettu 14 §:n lisäys takavarikon kohteen palauttamisesta viipymättä siihen oikeutetulle on mietinnöstä ilmenevin perustein tarpeen sekä osaltaan vähentää myös tuomioistuinten työtä ja takavarikkoihin liittyviä epäselvyyksiä tuomioistuimissa.

Myös muut takavarikon osalta esitetyt muutokset tuomioistuinmenettelyyn takavarikkoasioissa sekä määräaikoihin ovat perusteltuja ja ehdotus vähentää tuomioistuinten työmäärää vaarantamatta kuitenkaan pakkokeinon kohteena olevan henkilön oikeusturvaa.

8. Lausuntonne pakkokeinolain 8 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

8. Lausunto pakkokeinolain 8 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Esitetyt muutokset 14 §:n tietyissä paikanetsinnöissä sovellettaviin säännöksiin sekä 18 §:n kotietsinnän ja paikanetsinnän ja 29 a §:n laite-etsinnän tuomioistuimen tutkittavaksi saattamista koskeviin säännöksiin, ovat selventäviä ja perusteltuja sekä vahvistavat etsinnän kohteeksi joutuneen henkilön perusoikeussuojaa. Samoin 23 §:n selvennystä voidaan pitää perusteltuna.

9. Lausuntonne pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

9. Lausunto pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotettu muutos 3 §:n henkilötuntemerkkien ottamista koskevaan säännökseen on säännöksen käyttöalaa selventävä ja perusteltu.

10. Lausuntonne pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

10. Lausunto pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Esitetyt muutokset 3 §:n 2 momenttiin lisättäviksi uusiksi telekuuntelun perusterikoksiksi ovat ehdotettujen rikosnimikkeiden laatu ja vakavuus huomioon ottaen perusteltuja. Kaikki ehdotetut uudet rikosnimikkeet ovat sellaisia, että telekuuntelu soveltuu näiden rikosten selvittämiseen ja mietinnössä on ansiokkaasti perusteltu telekuuntelun laajentamista koskemaan myös näitä rikosnimikkeitä.

Ehdotettu 5 §:n 2 momentin täsmennys luvan alkamishetkestä on tarpeellinen selvennys, joka yhtenäistää tältä osin vaihtelevaa oikeuskäytäntöä.

Hovioikeus katsoo, että 3 momentin 5 kohtaan sekä 9 §:n 4 momenttiin tehtävä muutos, jolla pääsäännöksi tulee luvan myöntämisen henkilösidonaisuus ja ainoastaan tuntemattomien epäiltyjen osalta vaatimus tulisi kohdistaa tiettyyn telepäätelaitteeseen tai -osoitteeseen, on sinänsä kannatettava ja mietinnöissä todetuin tavoin säästää huomattavasti tuomioistuinten resursseja. Vähintäänkin perustelutasolle kaivattaisiin kuitenkin selvennys siitä, että samaan henkilöön kohdistuvien, myöhemmin ilmenneiden ja aloitettujen uusien telepäätelaitteiden ja teleliittymien kuuntelu ja valvonta ovat voimassa kuukauden epäilylle annetun luvan alkamispäivästä eikä siitä, kun kuuntelu tai valvonta aloitettiin.

Voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaan muun muassa epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta ja televalvonnasta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäilylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Kyseistä lainkohtaa ei ole esitetty muutettavaksi henkilösidonaisuuden johdosta. Tämä saattaa saada aikaan tilanteen, jossa epäilty ei välttämättä saa tietoa siitä, mihin telepäätelaitteisiin ja teleosoitteeseen kyseisiä pakkokeinoja on kohdistettu. Tämä ei ole epäillyn perusoikeuksien kannalta hyväksyttävä tilanne, vaan hänen on tehokkaan jälkikäteiskontrolliin toteutumiseksi saatava tietoonsa, mihin yksilöityihin laitteisiin ja liittymiin ko. pakkokeinoja on kohdistettu ja onko kysymys ollut myös tosiasiaa hänen käyttämistään telepäätelaitteista tai teleosoitteista. Voimassa olevan lain mukaan lupa myönnetään nimenomaan aina telepäätelaitteeseen tai teleosoitteeseen, jolloin 60 §:n mukaisessa ilmoituksessa ilmenee sen tunnistetiedot. Kun lakia ehdotetaan nyt muutettavaksi epäillyn ollessa tiedossa henkilösidonaiseksi, jää kysymys tältä osin epäselväksi.

Hovioikeus ehdottaa lakiin lisättäväksi, että 60 §:n mukaisessa ilmoituksessa on yksilöitävä kaikki toimenpiteiden kohteena olleet telepäätelaitteet ja teleosoitteet.

Ehdotettu muutos 7 §:ään, jossa on kysymys televalvonnan kohdistamisesta ilman suostumusta sellaisen henkilön päätelaitteeseen tai teleosoitteeseen, joka on terveydentilansa vuoksi kykenemätön tällaista suostumusta antamaan, on perusteltu ja sitä voidaan pitää erityisesti uhrin aseman kannalta puolustettavana.

Ehdotettuja 14 §:n 4 momenttia lisäystä tietoverkossa tapahtuvasta peitelystä tiedonhankinnasta, 16 §:n muutosta teknisen kuuntelun kohdistamista tekniseen laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta, 27 §:n 2 momentin muutosta henkirikoksia koskevan peitetoiminnan edellytyksiin, 28 §:n rikoksentekekiellon ja 29 §:n järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun

osallistumisen kirjoittamista toimivaltuussäännöksen muotoon on pidettävä perusteltuina ja kannatettavina.

Ylimääräisen tiedon käyttämisen osalta mietinnössä ehdotetaan, että ylimääräisen tiedon käyttö sallittaisiin rikoslain 50 luvun 1 §:n huumausainerikoksen selvittämisessä. Tältä osin mietinnössä on todettu perusmuotoisen huumausainerikoksen kuuluvan perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin ja tämän syrjäyttävän perustuslaissa turvattu luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan, minkä vuoksi ylimääräisen tiedon käyttäminen huumausainerikosten selvittämiseksi ehdotetaan sallittavaksi laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin.

Rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaan huumausainerikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Suuri osa tuomioistuimen käsiteltäväksi tulevista perusmuotoisista huumausainerikoksista koskee tilanteita, joissa kysymys on joko huumausaineiden hallussapidosta omaan käyttöön tai tilanteista, joissa huumausaineen käyttäjä rahoittaa omaa käyttöönsä myymällä pienehkön määrän huumausaineita. Rangaistusseuraamus näistä rikoksista on tavanomaisesti sakkoa tai lyhyehkö vankeusrangaistus. Huomionarvoista on, että huumausainerikoksen rangaistusasteikko on osin päällekkäinen törkeän huumausainerikoksen kanssa ja että yli vuoden vankeusrangaistuksia tuomitaan säännönmukaisesti vain törkeistä tekemuodoista.

Edellä kerrotun perusteella voidaan kyseenalaistaa se, että perusmuotoiset huumausainerikokset olisivat rangaistusasteikoltaan yhtä vakaviin rikoksiin nähden siten yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia rikoksia, että perustuslaissa turvattu luottamuksellisen viestin salaisuuden suoja olisi oikeutettua murtaa, kun kysymys on ylimääräisestä tiedosta perusmuotoisen huumausainerikoksen selvittämiseksi. Hovioikeus katsookin, ettei lakiehdotusta tulisi hyväksyä tältä osin esitetystä muodosta.

Mietinnössä ehdotetaan edelleen, että ylimääräisen tiedon käyttö sallittaisiin tapauksissa, joissa kysymys on lahjuksen antamisesta, lahjomisesta elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisesta, virkasalaisuuden rikkomisesta ja virka-aseman väärinkäyttämisestä. Näiden rikosten osalta voidaan yhtyä mietinnössä esitettyyn ja lakiehdotusta on tältä osin pidettävä kannatettavana.

Ehdotettuja 57 §:n 2 momentin lisäystä ylimääräisen tiedon hävittämisestä, jota epäilty ei vastusta, 58 §:n selvennystä telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämisestä sekä 60 §:n lisäystä ilmoittamisesta siitä, että sijaintitietoja on hankittu epäillyn tavoittamiseksi, on pidettävä perusteltuina ja kannatettavina.

11. Lausuntonne pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

11. Lausunto pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotettua luvun 1 b §:ää pakkokeinoista, joita alle 15-vuotiaiseen epäiltyyn saadaan kohdistaa, on pidettävä kannatettavana ja pakkokeinon kohteena olevan henkilön oikeusturvaa vahvistavana.

12. Lausuntonne oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

12. Lausunto oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

13. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

13. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

14. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta perusteluineen

14. Lausunto rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

15. Lausuntonne rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta perusteluineen

15. Lausunto rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

16. Lausuntonne rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta perusteluineen

16. Lausuntonne rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

17. Lausuntonne tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta perusteluineen

17. Lausunto tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta perusteluineen

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

18. Lausuntonne sellaisista mahdollisista pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

18. Lausunto sellaisista mahdollisista pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

Siltä osin, kun työryhmä on esityksessä pohtinut muutostarvetta pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n vangitsemisasiassa esitettävään selvitykseen, yhtyy hovioikeus työryhmän mietinnössä esittämiin näkökohtiin ja siihen, ettei tältä osin ole perusteita lainsäädäntömuutoksille.

Mietinnössä on pohdittu, tulisiko pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n säännöstä muutoksenhausta muuttaa siten, että syyttäjällä olisi oikeus kannella myös yksittäisistä vangitsemisvaatimuksen tai vangittuna pitämistä koskevan vaatimuksen perusteista. Perusteluna kanteluoikeuden sallimiselle on esitetty, että vangittuna pitämistä on yksittäisessä asiassa uudelleen käsittelyissä käytännössä vaikea perustella jo aiemmin hylätyillä perusteilla. Työryhmä on kuitenkin todennut, että vangitsemista koskevat perustelut arvioidaan aina käsittelyhetkellä ja epäilty voitaisiin määrätä pidettäväksi vangittuna aiemmin hylätyillä perusteilla, minkä vuoksi perustetta lainsäädäntömuutoksille ei olisi.

Vangitsemisen erityisiin edellytyksiin kuuluvat normaalitapauksissa karttamisvaara, sotkemisvaara ja jatkamisvaara. Näistä edellytyksistä karttamisvaara ja jatkamisvara ovat edellytyksiä, joiden tosiseikastossa ei yleensä tapahdu muutoksia esitutinnan edetessä vaan vangittuna pitämisen edellytysten uudelleen arviointi perustuu näissä tapauksissa lähinnä ajan kulumisesta johtuviin kohtuullisuusnäkökohtiin. Siten vangitsemisasiassa uudelleen käsittelyissä käsittelyhetkellä tapahtuva arvioiminen perustuu karttamisvaaran ja jatkamisvaran osalta tavanomaisesti samaan tosiseikastoon kuin vangitsemisasiassa ensimmäisessä käsittelyssä. Mikäli käräjäoikeus päätyisi näiden edellytysten osalta uudelleen käsittelyissä toiseen lopputulokseen muilla kuin kohtuullisuusperusteilla, olisi se saman tosiseikaston uudelleen arvioimista eri tavalla, mikä on käytännössä erittäin harvinaista. Kyseinen tosiseikaston uudelleen arviointi olisikin lähinnä muutoksenhakutuomioistuimen tehtävä.

Sotkemisvaara erityisenä edellytyksenä vähenee ja lopulta poistuu esitutkinnan edetessä ja viimeistään pääkäsittelyssä. Jos epäiltyä on vaadittu vangittavaksi sekä sotkemisvaaran että karttamisvaaran ja/tai jatkamisvaaran perusteella ja vaatimus on hylätty kahden viimeisen osalta, on siten ennakoitavissa, että vangitsemisen erityiset edellytykset näissä tapauksissa lakkaavat tutkinnan edetessä ja viimeistään pääkäsittelyssä.

Pääsäännön mukaan pelkästään ratkaisun perusteluihin ei ole oikeutta hakea muutosta. Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2021:75 todennut, että pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n 1 momentin säännös on sanamuodoltaan yksiselitteinen, eikä mikään säännöksen tarkoitukseen tai oikeusturvasyihin liittyvä seikka puolla säännöksen sanamuodon mukaisesta tulkinnasta poikkeamista. Siten kantelu-oikeuden ulottaminen vangitsemisen erityisiin edellytysten osalta tapauksiin, joissa epäilty on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna ja toisen edellytyksen osalta vaatimus on hylätty, vaatisi lainsäädännön muuttamista.

Kyseinen lainsäädäntöuudistus olisi käytännössä tarpeellinen, jotta muutoksenhaussa voitaisiin tarkistaa käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuus myös edellä kuvatuissa tapauksissa kaikkien vangitsemisen erityisten edellytysten osalta. Käytännössä on selvää, ettei ensimmäisessä vangitsemisasian käsittelyssä pakkokeinotuomarin tekemä harkinta karttamis- ja/tai jatkamisvaaran tosiseikaston olemassaolon osalta enää muutu vangitsemisasian uudelleen käsittelyssä, vaikka asiaa käsittelevä pakkokeinotuomari vaihtuisikin. Alioikeuden ratkaisun ei tältä osin tule myöskään olla kulloinkin vuorossa olevan pakkokeinotuomarin henkilöstä riippuvainen, vaan luontevimmin vangitsemisen hylättyjen perusteiden muutoksenhakukäsittely tapahtuisi muutoksenhakutuomioistuimessa. Hovioikeus ehdottaa, että työryhmän esitystä olisi syytä tarkistaa tältä osin.

Hovioikeus yhtyy mietinnössä esitettyihin näkökantoihin lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuvasta jäädyttämisestä sekä siihen johtopäätökseen, ettei asiaa koskevaa sääntelyä ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista valmistella.

Mietinnössä on pohdittu tarvetta sääntelylle koskien jälkikäteen ilmoitettavaa paikanetsintää sekä tällaisen paikanetsinnän edellytyksiä. Työryhmä on katsonut, että asian harkinta olisi perustellumpaa esimerkiksi poliisilain muutostarpeita harkittaessa ja korostanut, että ehdotus on tuotu työryhmän käsittelyyn suhteellisen myöhässä. Hovioikeus katsoo asian suuri periaatteellinen merkitys huomioon ottaen, että kyseinen, sinänsä ilmeisen tarpeellinen sääntely tulisi valmistella erikseen. Kysymys on kuitenkin sellaisesta perusoikeuksiin puuttumisesta, että ko. sääntely tulisi valmistella itsenäisesti erikseen kiireellisenä pakkokeinolain muutoksena eikä esimerkiksi poliisilain valmistelun yhteydessä.

Mietinnössä otettu kanta siihen, ettei huumaavan aineen käyttämistä ilmailussa tule lisätä henkilönkatsastusta koskevaan pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n säännökseen, on perusteltu.

Salaisten pakkokeinojen osalta mietinnössä on ensinnäkin pohdittu päätöksentekoa koskien peitetoimintaa, valeostoa ja salaisen tiedonhankinnan suojaamista. Tältä osin hovioikeus yhtyy mietinnössä esitettyihin näkökohtiin ja katsoo, ettei tarvetta edellä mainittujen pakkokeinoista päättämisen siirtämisestä tuomioistuinten toimivaltaan ole. Myös biometristen tietojen hyödyntämistä salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä koskevan sääntelyn valmistelun osalta hovioikeus yhtyy mietinnössä esitettyyn.

Mietinnössä on käsitelty kysymystä televalvonnan ulottamisesta pelkästään sakolla rangaistavan rikoksen tutkintaan. Kysymys on tullut ajankohtaiseksi järjestelmällistä häirintää ja maalittamista koskevissa tapauksissa. Hovioikeus katsoo, kuten työryhmä, että kyseessä olisi merkittävä poikkeus televalvonnan käytön edellytyksiin ja yhtyy työryhmän kantaan, ettei tältä osin ole perusteltua ehdottaa muutoksia televalvonnan edellytyksiin.

Mietinnössä on myös käsitelty kysymystä rikoslain 25 luvun 7a §:n mukaisen vainoamisen lisäämisestä televalvonnan perusterikokseksi. Televalvonnan käyttö tulisi kysymykseen tilanteissa, joissa selvittävänä on sijaintitietojen avulla, onko epäilty seurannut, tarkkaillut tai muulla vastaavalla tavalla vainonnut rikoksen uhria. Hovioikeus katsoo, toisin kuin työryhmä, että televalvonnan käytöllä olisi saatavissa huomattavaa hyötyä seuraamisena tai tarkkailuna tapahtuvaan vainoamiseen. Tilanteet, joissa epäilty ja uhri mietinnössä todetuin tavoin asuvat samalla alueella tai epäilty käy alueella harrastamassa tai työskentelemässä, ovat vainoamistapauksissa, joissa uhri pyrkii pysymään erossa vainoajastaan, vähemmistönä ja helposti poissuljettavissa. Sen sijaan televalvonnalla olisi helpohkosti selvittävissä, missä laajuudessa epäilty seuraa uhria. Kuten mietinnössä on todettu, vainoamisrikosten selvittämiseksi on painava yhteiskunnallinen tarve. Lisäksi televalvonnan perusterikoksissa on jo rikosnimikkeitä, joiden rangaistusasteikko on yhtenevä vainoamisen kanssa eikä kyseessä siten olisi merkittävä poikkeus televalvonnan käytön edellytyksiin. Tässä punninnassa epäillyn liikkumisvapauteen ja yksityiselämän suojaan televalvonnalla kohdistettava loukkaus jäisi vähemmälle painoarvolle ja televalvonnan käyttöä rikoksen tutkinnassa voidaan pitää puolustettavana.

Lausunnon valmistelu hovioikeudessa

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Eero Nikkarinen.

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa

Rantala Anssi
Helsingin hovioikeus